

Sygn. akt III CZ 223/22

POSTANOWIENIE

Dnia 10 sierpnia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący)

SSN Monika Koba

SSN Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa G. J.

przeciwko M. D. i M. K.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 10 sierpnia 2022 r.,

zażalenia pozwanej M. J. D.

na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Lublinie

z dnia 13 września 2021 r., sygn. akt I AGa 75/20,

**uchyla zaskarżone postanowienie, pozostawiają orzeczenie
o kosztach postępowania zażaleniowego sądowi, który wyda
orzeczenie kończące postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 13 września 2021 r. Sąd Apelacyjny w Lublinie odrzucił skargę kasacyjną pozwanej M. D. od wyroku tego Sądu z dnia 25 maja 2021 r. w sprawie z powództwa G. J. przeciwko M. D. i pozwanej M. K. o zapłatę. W uzasadnieniu postanowienia wskazał, że pozwana zawarła w skardze kasacyjnej wnioski o zwolnienie jej od całej opłaty sądowej od skargi ze względu na stan majątkowy, nie pozwalający na jej uiszczenie. Postanowieniem z dnia 18 sierpnia 2021 r. Referendarz w Sądzie Apelacyjnym zwolnił ją od tej opłaty jedynie ponad

kwotę 2 000 zł., której pozwana jednak nie uiściła w terminie tygodniowym od daty doręczenia pełnomocnikowi skarżącej odpisu przedmiotowego postanowienia (art.112 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych – tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r., poz.1125, dalej: „u.k.s.c.”). Z tej przyczyny skarga jako nieopłacona, podlegała odrzuceniu.

W zażaleniu na postanowienie odrzucające skargę kasacyjną pozwana zarzuciła naruszenie art.102 ust. 1 u.k.s.c., naruszenie art.398⁶ § 2 k.p.c. w zw. z art. art.102 ust. 1 u.k.s.c., art.233 § 1 k.p.c., art.327¹ § 1 w zw. z art.361 k.p.c., art.398²³ § 1 w zw. z art.398²² § 2 k.p.c., art.328 § 1 w zw. z art.394^{1a} § 1 pkt 1 k.p.c. oraz art.394² §1¹ k.p.c. w zw. z art.78 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz o przeprowadzenie przez Sąd Najwyższy przy rozpoznawaniu zażalenia – w oparciu o art.380 k.p.c. w zw. z art.398²¹ k.p.c. – kontroli zasadności postanowienia Referendarza w Sądzie Apelacyjnym w Lublinie z dnia 18 sierpnia 2021 r. rozstrzygającego zawarty w skardze kasacyjnej wniosek o zwolnienie skarżącej od całej opłaty sądowej od skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zwolnienie od kosztów sądowych jest przejawem wsparcia państwa dla osób, które ze względu na ich trudną sytuację materialną nie są w stanie uiścić kosztów sądowych bez wywołania uszczerbku w koniecznych kosztach utrzymania siebie i rodziny. Pomoc ta może być przyznana wyłącznie w sytuacji, gdy niemożność poniesienia kosztów postępowania, w całości lub w części, ma charakter obiektywny, na który strona nie ma realnego wpływu. Postępowanie sądowe jest bowiem co do zasady odpłatne i strona ubiegająca się o zwolnienie od kosztów sądowych powinna wcześniej poczynić oszczędności we własnych wydatkach, do granic zabezpieczenia koniecznych kosztów utrzymania siebie i rodziny. Dopiero gdyby tak poczynione oszczędności okazały się niewystarczające, sąd może zwolnić ją z obowiązku uiszczenia kosztów sądowych (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 9 listopada 2016 r., II CZ 126/16, z 27 lipca 2016 r., V CZ 34/16 oraz z 5 listopada 2021 r., II CZ 48/21).

Postanowienie rozstrzygające o wniosku strony o zwolnienie od kosztów sądowych może być wydane przez sąd lub referendarza. W tej sprawie

postanowienie zwalniające pozwaną od opłaty sądowej od skargi kasacyjnej ponad kwotę 2 000 zł. i odmawiające dalszego zwolnienia, mimo treści wniosku pozwanej i załączonych do niego dokumentów, wydał referendarz sądowy w Sądzie drugiej instancji. Pozwana podjęła czynności zmierzające do zaskarżenia tego orzeczenia, jednakże Sąd Apelacyjny w Lublinie stanął na stanowisku, że pozwanej nie przysługuje skarga na to orzeczenie referendarza. Ocena zgodności z prawem zaskarżonego zażaleniem postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej pozwanej, będącego konsekwencją nieuiszczenia w ustawowym terminie kwoty 2000 zł., wymaga zatem uprzedniej oceny, czy w Sądzie drugiej instancji przeprowadzono prawidłowo postępowanie w przedmiocie wniosku pozwanej o zwolnienie jej od całej opłaty kasacyjnej. Analiza akt sprawy skłania do odpowiedzi negatywnej na to pytanie i oceny, że odrzucenie skargi kasacyjnej z powodu nieuiszczenia opłaty było co najmniej przedwcześnie.

Postanowienie z dnia 18 sierpnia 2021 r., rozstrzygające wniosek skarżącej o zwolnienie jej od całej opłaty od skargi kasacyjnej, wydał referendarz w Sądzie drugiej instancji na podstawie art. 118 u.k.s.c. Stosownie do art. 47¹ k.p.c. i art. 362¹ k.p.c., referendarz sądowy może wykonywać czynności w postępowaniu cywilnym w wypadkach wskazanych w ustawie, przy czym w zakresie powierzonych mu czynności ma kompetencje sądu, chyba że ustawa stanowi inaczej, zaś do postanowień referendarza sądowego stosuje się odpowiednio przepisy o postanowieniach sądu. Wymiar sprawiedliwości sprawują sądy powszechne we wszystkich sprawach, z wyjątkiem spraw ustawowo zastrzeżonych do właściwości innych sądów (art. 177 Konstytucji RP, art. 1 § 2 i art. 2 § 1 u.s.p.). Przez sprawowanie wymiaru sprawiedliwości jako kwalifikowaną postać ochrony prawnej, rozumie się imperatywną działalność sądów, polegającą na wymierzaniu kar oraz rozstrzyganiu konfliktów prawnych lub spraw niekonfliktowych w celu zabezpieczenia przestrzegania i realizowania obowiązujących norm prawnych. Stosownie do art. 2 § 2 w zw. z art. 147 § 1 u.s.p., referendarze sądowi nie sprawują wymiaru sprawiedliwości, tj. nie rozstrzygają sporów i konfliktów, lecz wykonują te spośród czynności należących do sądów, które zmierzają do udzielenia ochrony prawnej. Utworzenie instytucji referendarza jako organu sądowego, wyposażonego w funkcje o charakterze jurysdykcyjnym, służyło

odciążeniu sądów przez zmniejszenie zakresu spraw rozpoznawanych przez sędziów. Niezbędne było jednak ustanowienie instrumentu kontrolnego, odmiennego od zażalenia, zapewniającego stronom możliwość poddania weryfikacji sądowej czynności dokonywanych przez referendarza, którym - stosownie do art.398²² - 398²⁴ k.p.c.- jest skarga na orzeczenie referendarza sądowego. Stosownie do art.398²² § 1 k.p.c., na orzeczenie referendarza służy skarga w przypadkach, w których na postanowienie sądu służyłoby zażalenie. Niewątpliwie na postanowienie referendarza w sądzie pierwszej instancji wydane w przedmiocie wniosku strony o zwolnienie od kosztów sądowych służy skarga (zob. art.394^{1a} § 1 pkt 1 k.p.c.). Aktualnie obowiązujące przepisy nie przewidują natomiast zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie odmowy zwolnienia od kosztów sądowych (zob. art.394² k.p.c.). Jeżeli nieuiszczenie należnej opłaty sądowej od skargi kasacyjnej stało się przyczyną odrzucenia skargi kasacyjnej, dopuszczalne jest skontrolowanie niezaskarżalnego postanowienia sądu drugiej instancji odmawiającego zwolnienia od kosztów przez Sąd Najwyższy przy rozpoznawaniu zażalenia strony na odrzucenie skargi kasacyjnej, na wniosek strony i przy odpowiednim zastosowaniu art. 380 k.p.c.

Nie dotyczy to jednak sytuacji, w której przedmiotowe postanowienie wydał referendarz w sądzie drugiej instancji, co jest konsekwencją odmiennego statusu sądu i referendarza. Należy w pełni zaaprobować pogląd zawarty w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 2021 r. (III CZP 80/20) zgodnie z którym, na postanowienie referendarza sądowego o odmowie zwolnienia strony od opłaty sądowej od apelacji, wydane w sądzie drugiej instancji, przysługuje skarga. Przedstawione w uzasadnieniu tej uchwały rozważania prawne należy bowiem odnieść odpowiednio także do kwestii środka prawnego przysługującego stronie od postanowienia referendarza w sądzie drugiej instancji odmawiającego zwolnienia od opłaty od skargi kasacyjnej. W konsekwencji należy przyjąć, że jest dopuszczalna skarga na postanowienie referendarza w sądzie drugiej instancji odmawiające stronie zwolnienia od opłaty od skargi kasacyjnej.

W tym stanie rzeczy orzeczono, jak w sentencji (art.394¹ § 1 i 3 k.p.c.).

[as]

